

KAZNA POLUZATVORA U ITALIJANSKOM KRIVIČNOM PRAVU KAO MOGUĆI PRAVNI TRANSPLANT¹

Ana Batrićević*

Apstrakt: Konstantan porast broja osuđenika u penitencijarnim ustanovama pogađa mnoge pravne sisteme, uključujući i Republiku Srbiju. U pokušaju da spreči ovaj negativni trend, naš zakonodavac je izmenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija iz 2006. godine, koje su učinjene 2009. i 2011. godine, stvorio normativne okvire za izvršenje kazne lišenja slobode u prostorijama u kojima osuđeni stanuje, uz mogućnost primene elektronskog nadzora. Poluzatvor (*semidetenzione*), prisutan u italijanskom krivičnom pravu od 1981. godine, omogućava ostvarivanje sličnih ciljeva. Međutim, čini se da poluzatvor ostavlja manje prostora za zloupotrebu slobode, dozvoljavajući viši stepen kontrole nad osuđenim licem. Imajući u vidu navedene prednosti poluzatvora, autor kritički analizira pojam, pravnu prirodu, uslove i postupak za primenu i opoziv ove kazne u italijanskom krivičnom pravu, razmatrajući pri tom mogućnost transplantovanja ovog instituta u pravni sistem Republike Srbije.

Ključne reči: poluzatvor, polusloboda, „kućni zatvor“, kazna lišenja slobode, pravni transplant.

Uvod

Prenaseljenost penitencijarnih ustanova predstavlja ozbiljnu prepreku za ostvarivanje osnovne svrhe ove krivične sankcije, ali i pretnju po elementarna ljudska prava osuđenika, zagantovana nizom međunarodnih i nacionalnih dokumenata. Republika Srbija je, naročito u poslednje vreme, postala zemlja sa visokom stopom osuđenih lica² (među prvih deset u Evropi), po čemu prednjači i u odnosu na ostale bivše jugoslovenske republike (Stojanović, 2009:12). U našoj zemlji može se

* Ana Batrićević, istraživač – pripravnik, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu

¹ Rad je nastao kao rezultat rada na Projektu broj 47011 Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu, koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

² Kvota osuđivanosti predstavlja odnos između broja osuđenih lica i 100 000 stanovnika u vremenskom periodu od godinu dana (Konstantinović Vilić, Kostić, 2006:29).

uočiti kontinuirani rast broja lica na izdržavanju kazne zatvora (kao i lica kojima je određena mera pritvora), koji nije praćen ni proporcionalnim povećanjem smeštajnih kapaciteta nadležnih ustanova. Ukupni kapaciteti svih zatvora u Republici Srbiji procenjuju se na maksimalnih 7000 mesta, a u njima je krajem decembra 2009. godine bilo smešteno preko 11000 osoba.³ Prenaseljenost se može okarakterisati kao suštinski problem, budući da pogađa kvalitet smeštaja, higijene i ishrane, zdravstvenu zaštitu, bezbednosti i druge segmente života osuđenika i pritvorenika. Zato se izveštajima Zaštitnika građana Republike Srbije naglašava da, iako tortura u zatvorskim penitencijarnim ustanovama ne postoji kao institucionalna ili sistemaska pojava, pojedini uslovi smeštaja, usled prenaseljenosti, mogu biti opisani kao netolerabilni i ponižavajući.⁴

U nastojanju da stane na put negativnom trendu preopterećenosti smeštajnih kapaciteta zatvora, naš zakonodavac je načinio veći broj izmena i dopuna postojećih zakona ali i usvojio neke nove pravne akte zakonskog i podzakonskog karaktera. Njima se između ostalog, stvoren normativni okvir koji bi trebalo da omogući da se, onda kada je to opravdano i celishodno, kazna lišenja slobode izvršava izvan penitencijarnih ustanove. Krivičnim zakonikom predviđena je mogućnost da sud osuđenom, za koga je izrečena kazna zatvora do 1 godine, odredi da se ta kazna izvrši tako da osuđeni ne sme napuštati prostorije u kojima stanuje, osim u zakonom predviđenim slučajevima.⁵ Postupak i način izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje, kao i organi nadležni za sprovođenje ove sankcije, slučajevima u kojima osuđeni izuzetno može napustiti prostorije u kojima stanuje, postupanje u slučaju da osuđeni te prostorije samovoljno napusti, kao i primena mera elektronskog nadzora, detaljno su uređeni odredbama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija⁶ i posebnim podzakonskim aktom – Pravilnikom o načinu izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje⁷.

U našem krivičnom zakonodavstvu, izvršenje kazne lišenja slobode izvan penitencijarne ustanove predstavlja značajnu novinu. Njena opravdanost i efikasnost na planu suzbijanja kriminaliteta moći će da se procene tek na osnovu budućih prakse nadležnih državnih organa. Međutim, u uporednom pravu već decenijama postoji veliki broj različitih instituta koji, bilo kao autonomne krivične sankcije

³ Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2009. godinu, "Službeni glasnik RS", br. 23/2010.

⁴ Videti: Redovan godišnji izveštaj zaštitnika građana za 2007. godinu, "Službeni glasnik RS" 38/2008, Redovan godišnji izveštaj zaštitnika građana za 2008. godinu, "Službeni glasnik RS" 23/2009, Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2009. godinu, "Službeni glasnik RS" 23/2010.

⁵ Čl. 45. st. 5. Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2006, 111/2009.

⁶ Čl. 174. a – 174. e., - Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, "Službeni glasnik RS", br. 83/2006, 72/2009 i 31/2011.

⁷ Pravilnik o načinu izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje "Službeni glasnik RS", br. 64/2010.

– supstituti kazne zatvora, bilo kao svojevrsne alternativne mere, omogućavaju da lišenje slobode prestupnika bude izrečeno, odnosno izvršeno u formi koja je drugačija od „klasične“ kazne zatvora kako bi se izbegle negativne posledice zatvorske socijalizacije (prizonizacije) (više o tome: Nikolić, 2008:123). Kao jedna od njih može se izdvojiti kazna poluzatvora (*semidetenzione*), koja je već nekoliko decenija prisutna u italijanskom krivičnom zakonodavstvu.

1. Pojam poluzatvora i uslovi za njegovo izricanje u italijanskom krivičnom pravu

Poluzatvor (*semidetenzione*) spada u kazne bliske kazni lišenja slobode, koje su po svom načinu izvršenja u određenoj meri povezane sa nekom penitencijarnom ustanovom (Pradel, 2009:35). Reč je o posebnoj, alternativnoj⁸ kazni, odnosno o svojevrsnom supstitutu klasične kazne lišenja slobode, a ne o modalitetu njenog izvršenja. Poluzatvor predstavlja supstitut za takozvane „kratke“ kazne lišenja slobode⁹ i sastoji se u obavezi osuđenog lica da provodi najmanje deset časova dnevno u Ustanovi za izvršenje krivičnih sankcija u režimu poluslobode ili u autonomnim odeljenjima posebnih ustanova namenjenih za izvršenje ove kazne.¹⁰

Kazna poluzatvora uvedena je u italijanski pravni sistem 1981. godine, kada je usvojen Zakon o depenalizaciji (*Legge di depenalizzazione*)¹¹. Odredbe posvećene pojmu poluzatvora, uslovima za njegovo izricanje, načinu njegovog izvršenja i slučajevima u kojima dolazi do njegovog opoziva i zamene kaznom zatvora, sistematizovane su u okviru 3. poglavlja ovog zakona, pod naslovom „Sankcije koje predstavljaju zamenu za kratke¹² kazne lišenja slobode“ (*Sanzioni sostitutive delle pene detentive brevi*)¹³. Ovim poglavljem regulisano je nekoliko takvih supstitutivnih sankcija, odnosno kazni. Kada sudija smatra da treba doneti osuđujuću presudu, pri čemu kaznu lišenja slobode treba odmeriti tako da ne prelazi period od dve godine, on može zameniti takvu kaznu kaznom poluzatvora (*semidetenzione*).¹⁴ U slučaju da sudija smatra da izrečena kazna lišenja slobode ne treba da traje duže od godinu dana, može je zameniti i kontrolisanom slobodom (*liberta' controllata*)¹⁵, a ukoliko kazna lišenja slobode

⁸ U užem smislu, alternativna krivična sankcija obuhvata svaku krivičnu sankciju, koja, prema odgovarajućem zakonskom mehanizmu, supstituiše kaznu zatvora, kao kaznu koja je prvenstveno zastupljena u konkretnim inkriminacijama u posebnom delu krivičnog zakonika (Škulić, 2009:34).

⁹ Prema pojedinim teorijskim shvatanjima, kratkim kaznama lišenja slobode smatraju se one koje su izrečene u trajanju do 6 meseci, ali ima i onih koje epitet kratkotrajnih pripisuju i onima koje su izrečene u trajanju do godinu dana (više o tome: Jovašević, 1998:189).

¹⁰ Čl. 53., Legge di depenalizzazione (Lege 689/1981), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34593>

¹¹ Legge di depenalizzazione (Lege 689/1981), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34593>

¹² Iz odredaba Zakona o depenalizaciji, sledi da se u italijanskom pravu kratkim kaznama lišenja slobode smatraju kazne izrečene u trajanju do dve godine.

¹³ Capo III - Sanzioni sostitutive delle pene detentive brevi, čl. 53-85., Legge di depenalizzazione (Lege 689/1981), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34593#capo3>

¹⁴ Čl. 53. st.1.

¹⁵ Čl. 53. st.1.

neće trajati duže od 6 meseci, sudija može odlučiti da je zameni i novčanom kaznom u odgovarajućem iznosu (*pena pecuniaria*)¹⁶.

Zakonom su određene granice diskrecionih ovlašćenja koja sudiji pripadaju u pogledu zamene kazne lišenja slobode. Sudija može, u granicama određene zakonom i vodeći računa o kriterijumima navedenim u članu 133. Krivičnog zakonika Republike Italije, zameniti kaznu lišenja slobode nekom od supstitutivnih kazni koje spada i kazna poluzatvora) tako što će odabrati onu koja će biti najpovoljnija za reintegraciju osuđenog u socijalnu sredinu. Kazna lišenja slobode ne može biti zameniti ukoliko sudija stekne utisak da osuđeni neće ispunjavati obaveze koje proističu iz supstitutivnu sankciju. Sudija je u svakom slučaju dužan da posebno navede motive koji opravdavaju njegov izbor tipa izrečene sankcije.¹⁷

Osim visine kazne zatvora koja bi bila izrečena učiniocu, propisani su i dodatni – subjektivni uslovi, koji takođe moraju biti ispunjeni da bi došlo do zamene kazne lišenja slobode nekom od supstitutivnih kazni. Kazna lišenja slobode ne može biti zamenjena ukoliko se postupak vodi protiv lica koje je na osnovu jedne ili više presuda već bilo osuđeno na bezuslovnu kaznu zatvora koja prelazi tri godine, a zatim učinilo „novo“ krivično delo u periodu od 5 godina od prethodne osude. Kazna lišenja slobode, koja je izrečena za krivično delo učinjeno u poslednjih deset godina, ne može biti zamenjena poluzatvorom: 1) u postupku protiv lica koje je već više od dva puta bilo osuđeno za krivična dela iste prirode; 2) u postupku protiv lica kome je supstitutivna kazna, izrečena prethodnom osudom, bila zamenjena kaznom lišenja slobode zbog nepoštovanja zabrana koje su inherentne kazni poluzatvora; i 3) u postupku protiv lica koje je učinilo krivično delo dok je bilo podvrgnuto meri bezbednosti pod nazivom „nadzirana sloboda“ (*misura di sicurezza della liberta vigilata*) ili preventivnoj meri pod nazivom „specijalni nadzor“ (*misura di prevenzione della sorveglianza speciale*).¹⁹

Do 2003. godine, postojalo je i ograničenje objektivnog karaktera, koje je onemogućavalo izricanje supstitutivne kazne licu koje je učinilo neko od Zakonom depenalizaciji taksativno nabrojanih krivičnih dela (gde spadaju, na primer: korupcija u javnoj službi²⁰, podstrekavanje na korupciju²¹, lažno svedočenje²², skrivljeni deli

¹⁶ Čl. 53. st. 1. i st. 2.

¹⁷ Čl. 58.

¹⁸ Čl. 59. st. 1. tačka 1.

¹⁹ Čl. 59. st. 1. tačka 2.

²⁰ Čl. 320. Codice penale, testo coordinato ed aggiornato del Regio Decreto 19. ottobre 1930, n. 1308 coordinato ed aggiornato con le ultime modifiche che sono state introdotte dalla Legge 21 febbraio 2006, n. 102, Legge 24 febbraio 2006, n. 85, Legge 31 luglio 2006, n. 241, Decreto Legge 8 febbraio 2007, n. 8, decreto legislativo 21 novembre 2007, n. 231, Legge 18 marzo 2008, n. 48, Decreto Legge 21 maggio 2008, n. 92, D.L. 23 febbraio 2009, n. 11, Legge 18 giugno 2009, n. 69, Legge 15 luglio 2009, n. 94, Legge 23 dicembre 2009, n. 191, D.L. 4 febbraio 2010, n. 4 convertito in Legge di conversione 31 marzo 2010, n. 50), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36653>

²¹ Čl. 322.

²² Čl. 372.

protiv javnog zdravlja²³). Odredba Zakona o depenalizaciji koja se odnosila na ovaj objektivni uslov, stavljena je van snage 2003. godine²⁴, tako da od tada navedeni uslov ili ograničenje objektivnog karaktera više ne postoji.

2. Opravdanost primene kazne poluzatvora

„Kućni zatvor“, kao oblik kazne koji bi trebalo da umanju preterano veliki broj osuđenika u zatvorima, ima izvesne prednosti u vidu ekonomičnosti, zadržavanja posla i nastavka vođenja porodičnog života od strane osuđenog, fleksibilnosti koja omogućava prilagođavanje individualnim potrebama delinkventa i društvene zajednice, kao i održavanja uslova udobnosti svakodnevnog života (Konstantinović Vilić, Kostić, 2006:251). Takođe, ovakav način izdržavanja kazne lišenja slobode sprečava izlaganje osuđenog lica negativnim uticajima zatvorskog okruženja, što je naročito važno kod primarnih prestupnika.

Uprkos svim navedenim prednostima, „kućni zatvor“ sa sobom nosi i određene nepogodnosti. Kao najznačajniji nedostaci ove sankcije ističu se: sužavanje mreže socijalne kontrole usled fokusiranja samo na prismotru prestupnika, uticaj klasne i rasne pripadnosti (diskriminacija) prilikom odabira prestupnika prema kome će ova sankcija biti primenjena i činjenica da je opšta javnost pre doživljava kao luksuz, a ne kao kaznu. Takođe, ističe se da primena ove sankcije doprinosi umanjenu bezbednosti društvene zajednice (Konstantinović Vilić, Kostić, 2006:251). Bez obzira na brojna ograničenja i zabrane i mogućnost primene elektronskog nadzora, boravak prestupnika na slobodi (ma koliko ograničena i kontrolisana ona bila) bez bilo kakvog kontakta sa penitencijarnom ustanovom, predstavlja latentan izvor opasnosti i otvara prostor za brojne zloupotrebe.

Nedostaci „kućnog zatvora“ ne znače da od njegove primene treba u potpunosti odustati, već da konstantno treba tragati za što boljim rešenjima iz uporednog prava koji bi mogli biti preuzeti i implementirani u domaće zakonodavstvo. Pravni transplanti – prenošenje pravila ili sistema prava iz jedne u drugu zemlju ili iz jednog naroda u drugi – uobičajeni su još od doba najranije pisane istorije (Votson, 2000:47). Naravno, to ne bi smelo biti učinjeno nekritički i bez odgovarajućih prilagođavanja socijalnim i ekonomskim prilikama u našoj zemlji. Ti „novi“ pravni transplanti ne bi istisnuli „kućni zatvor“ (koji i sam, naročito u kombinaciji sa elektronskim nadzorom predstavlja novinu²⁵) iz našeg pravnog sistema, budući da

²³ Čl. 452.

²⁴ Čl. 60. st. 1. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981), koji je stavljen van snage na osnovu člana 4. st. 1. tačka c., Legge 12. giugno 2003., n. 134. „Modifiche al codice di procedura penale in materia di applicazione della pena su richiesta delle parti“ „Gazzetta Ufficiale“ n. 136. del 14. Giugno 2003., preuzeto sa: <http://www.camera.it/parlam/leggi/031341.htm>

²⁵ Elektronsko praćenje osuđenika predstavljeno je u SAD još 1964. godine, ali tek poslednjih godina XX veka postaje široko rasprostranjeno (Više o tome: Konstantinović Vilić, Kostić, 2006:252).

su već stvoreni i normativni i faktički uslovi za njegovu primenu. Nasuprot tome njihova koegzistencija značila bi širi dijapazon supstituta „klasične“ kazne zatvora a pogodovala bi i individualizaciji načina izvršenja kazne zatvora okolnostima potrebama svakog osuđenog.

Kao jedan od potencijalnih pravnih transplanata, mogao bi se razmotriti poluzatvor „*semidetenzione*” – ustanova koja je već nekoliko decenija zastupljena u italijanskom krivičnom pravu. Sa jedne strane, primena ove sankcije, kao i izvršenje kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje, omogućava smanjenje broja lica koja se (tokom celog dana) nalaze u zavodima, kao i državnih troškove u pogledu njihovog svakodnevnog života. Za razliku od klasičnog „klasičnog zatvora”, poluzatvor omogućava veću kontrolu nad kretanjem i dnevnim aktivnostima osuđenog lica i vršenje pojačanog uticaja na njegovo ponašanje od strane organa formalne socijalne kontrole. Time se smanjuje i mogućnost zloupotrebe slobode koja je osuđenom licu data, kao i opasnost koja bi se usled njegovog boravka u slobodi mogla javiti po okolinu. Imajući to u vidu, uslovi i postupak za izricanje i izvršenje sankcije, način njenog izvršenja i uslovi za njeno opozivanje u italijanskom pravnom sistemu analizirani su u kontekstu njenog eventualnog „presađivanja” i primene u pravnom sistemu Republike Srbije.

3. Karakteristike kazne poluzatvora

Prema Zakonu o depenalizaciji, poluzatvor, kao kazna alternativna „klasičnoj kazni zatvora i povezana sa penitencijarnom ustanovom, uvek podrazumeva obavezno osuđenog lica da najmanje deset sati u toku dana provodi u ustanovi za izvršenje kazne lišenja slobode.²⁶ Osuđeni će tokom tog vremenskog perioda boraviti ili u samoj ustanovi zavodskog tipa ili u posebnim odeljenjima ovih ustanova u režimu poluslobode (*regime di semilibertà*)²⁷, koja se nalaze u mestu prebivališta osuđenog lica ili u blizini tog mesta. Vreme koje će osuđeni provoditi u navedenoj ustanovi ili odeljenju određuje se u zavisnosti od njegovih radnih obaveza ili obaveza koje ima u vezi sa svojim obrazovanjem.²⁸ U dispozitivu osuđujuće presude ili dekreta o kažnjavanju mora se navesti vrsta i trajanje kazne lišenja slobode koja je zamenjena poluzatvorom, kontrolisanom slobodom ili novčanom kaznom.²⁹ Konkretni modaliteta izvršenja kazne poluzatvora u svakom pojedinačnom slučaju prepisuje se Službi za nadzor. Izvod iz presude kojom je izrečen poluzatvor ili kontrolisana sloboda dostavlja se ovlašćenom službenom licu Službe za nadzor, nadležne pravne

²⁶ Čl. 55. st. 1. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

²⁷ Čl. 48. Legge 26. luglio 1975. n. 354., Norme sull'ordinamento penitenziario e sull'esecuzione delle misure private e limitative della libertà, „Gazzetta Ufficiale“, 9. agosto 1975., n. 212., preuzeto sa https://www.giustizia.it/giustizia/prot/it/mg_15.wp?previousPage=mg_14_7&contentId=LEG4300

²⁸ Čl. 55. st.1. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

²⁹ Čl. 61.

prebivališta osuđenog. Ovlašćeno službeno lice Službe za nadzor određuje izvršenja kazne, vodeći računa o ograničenjima koja su svojstvena (inherentna) sti kazne.³⁰

Pored obaveze da u zavodskim prostorijama provodi određeni deo dana, je kazne poluzatvora povlači za sobom i sledeće zabrane i ograničenja za no lice: 1) zabranu držanja po bilo kom osnovu oružja, municije i eksploziva, ukoliko je pre izricanja ove kazne osuđeno lice za to imalo odgovarajuću lu izdatu od strane policije³¹; 2) suspenziju važenja vozačke dozvole³²; 3) manje pasoša³³; 4) obavezu osuđenog lica da čuva, kao i da na svaki zahtev stavnik policije u terminu koji oni odrede pokaže kopiju naredbe o određivanju modifikaciji obaveza koju mu je izdalo ovlašćeno službeno lice Službe za or.³⁴ Kada se osuđeno lice bavi nekim poslom čije vršenje zahteva posedovanje čke dozvole, ovlašćeno službeno lice koje obavlja nadzor može ograničiti enziju važenja vozačke dozvole, tako da se ne ometa obavljanje posla od strane enog.³⁵ Tokom perioda dana koji osuđeni provodi u odgovarajućoj instituciji, on o njem posebnom odeljenju, na njega se shodno primenjuju³⁶ odredbe ona iz 1975. godine, kojim je regulisano izvršenje sankcija koje podrazumevaju nje slobode³⁷, kao i Dekreta predsednika republike iz 1976. godine³⁸, posvećenog aljnijem regulisanju ove materije.

redba kojom se utvrđuje modalitet izvršenja kazne (i poluzatvora i kontro-lisane bode) odmah se, radi izvršenja, dostavlja Kancelariji za javnu bezbednost opštine čijoj teritoriji osuđeni ima prebivalište ili, u nedostatku iste, mesno nadležnoj ravi policije.³⁹ U slučaju poluzatvora, naredba se predaje i direktoru penitencijarne stanove u koju se osuđeni upućuje.⁴⁰ Po prijemu naredbe, nadležni policijski organ redaje kopiju iste osuđenom, naređujući mu da se, počevši od prvog narednog dana, ridržava u njoj sadržanih obaveza. Pored toga, nadležni policijski organ obezbediće

⁰ Čl. 62. st. 1.

¹ Čl. 55. st. 2. tačka 1.

² Čl. 55. st. 2. tačka 2.

³ Čl. 55. st. 2. tačka 3.

⁴ Čl. 55. st. 2. tačka 4. u vezi sa čl. 62. i čl. 64.

⁵ Čl. 62. st. 1.

⁶ Čl. 55. st. 3.

⁷ Legge 26. luglio 1975. n. 354., Norme sull'ordinamento penitenziario e sull'esecuzione delle misure privative e limitative della libertà, „Gazzetta Ufficiale“, 9 agosto 1975., n. 212., preuzeto sa: https://www.giustizia.it/giustizia/prot/it/mg_15.wp?previousPage=mg_14_7&contentId=LEG49585

⁸ Decreto Presidente Repubblica 29. aprile 1976., n. 431., Approvazione del regolamento di esecuzione della L. 26. luglio 1975., numero 354., recante norme sull'ordinamento penitenziario e sulle misure privative e limitative della libertà, „Gazzetta Ufficiale“, 22. giugno 1976., n. 162., preuzeto sa: http://www.edscuola.it/archivio/norme/decreti/dpr431_76.html

⁹ Čl. 62. st. 3. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

⁰ Čl.

Kazna poluzatvora u italijanskom krivičnom pravu kao mogući pravni tretman

oduzimanje i čuvanje oružja, municije i eksploziva, vozačke dozvole i
osuđenog tokom trajanja kazne.⁴¹

Službenik za nadzor može modifikovati način izvršenja kazne poluzatvora (kao i kontrolisane slobode) u slučaju kada je to nužno. Zahtev za izmenu obaveza iz naredbe o izvršenju nema suspenzivno dejstvo u odnosu na izvršenje kazne poluzatvora, ali u situaciji apsolutne hitnosti, obaveze iz naredbe mogu biti izmenjene na osnovu privremene mere, koja se može ukinuti u bilo kojoj fazi izvršenja. Naredba koja sadrži takvu privremenu meru odmah se predaje nadležnom policijskom organu ili direktoru nadležne ustanove za izvršenje krivičnih sankcija odjeljenja nadležnog za kontrolu primene obaveza.⁴² Obaveze, odnosno zabrane, su inherentne kazni poluzatvora ne mogu biti naknadno modifikovane.⁴³

Kancelarija za javnu bezbednost⁴⁴ prema mestu u kome osuđeni izdržava kaznu poluzatvora ili kontrolisane slobode, ili, u nedostatku iste mesno nadležna uprava policije, periodično proverava da li osuđeni ispunjava obaveze koje su mu nametnute. Organ nadležan za vršenje kontrole sadrži registar svih lica koja izdržavaju kaznu kazne, kao i posebnu evidenciju o svakom osuđenom koji je podvrgnut kontroli.

4. Pravna priroda poluzatvora

Specifičnosti u vezi sa sadržinom, uslovima za izricanje i načinom izvršenja poluzatvora izvor su brojnih nedoumica prilikom određivanja pravne prirode ovog instituta. S obzirom na navedene karakteristike poluzatvora, može se postaviti pitanje da li je reč o svojevrsnoj autonomnoj kazni, posebnoj alternativnoj krivičnoj sankciji odnosno meri ili samo jednom od modaliteta izvršenja kazne lišenja slobode.

U teoriji se ističe da poluzatvor egzistira kao autonomna kazna, pored kazne lišenja slobode, novčane kazne, kazne rada u javnom interesu itd., te da se ne može smatrati samo načinom ili režimom izvršenja kazne zatvora. U tom kontekstu treba istaći da se termin „poluzatvor“ često se poistovećuje sa terminom „polusloboda“. Međutim, uprkos određenim sličnostima, oni ipak označavaju dva različita pojma. Naime, polusloboda se može svrstati u takozvane „liberalne“ modele izvršenja kazne zatvora, koji osuđenom dozvoljavaju da se tokom izdržavanja kazne udalji iz ustanove na nekoliko sati u toku dana. To znači da polusloboda predstavlja obavezu zatvorenika da provede minimum časova ili dana u ustanovi, a ostatak vremena izvan zatvora i to vreme mu služi za primenu tretmana, obavljanje neke profesije

⁴¹ Čl. 63. st. 1.

⁴² Čl. 64. st. 1.

⁴³ Čl. 64. st. 2. u vezi sa čl. 55.

⁴⁴ Više o tome videti na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Italije:

http://www1.interno.it/mininterno/site/it/sezioni/ministero/dipartimenti/dip_pubblica_sicurezza/index.html

⁴⁵ Čl. 65. st. 1. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

ili za profesionalnu obuku (Pradel, 2009:84). Sa druge strane, poluzatvor se smatra samostalnom kaznom, koja u sebi sadrži i elemente kazne zatvora i elemente slobode i koju, kao takvu, sud može izreći učiniocu krivičnog dela, kao i bilo koju drugu kaznu kada su za to ispunjeni zakonom predviđeni uslovi (Pradel, 2009:35). Kazna poluzatvora, dakle, sama za sebe podrazumeva restrikciju slobode kretanja učinioca (barem kada je u pitanju mesto prebivališta), ali je ipak manje stroga od klasične kazne zatvora (Gabrielli Fabrizi, Castellano, 1979:179 – 180).

Evidentno niži stepen represivnosti u odnosu na kaznu zatvora, određena doza fleksibilnosti prilikom izvršenja i naglašeno specijalno – preventivno svojstvo, dovode u pitanje kaznenu prirodu poluzatvora, navodeći na pomisao da se ipak radi o posebnoj alternativnoj (parapenalnoj) meri društvenog reagovanja na kriminalitet. Prema materijalno- formalnoj definiciji, kazna se određuje kao prinudna mera predviđena u zakonu koju izriče sud učiniocu skrivljenog krivičnog dela u cilju zaštite čoveka i drugih osnovnih društvenih vrednosti, a koja se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju njegovih sloboda i prava (Jovašević, 2006: 199). Iako kod poluzatvora oduzimanje, odnosno ograničenje slobode kretanja osuđenog lica, nije toliko „drastično“ kao što je to slučaj sa kaznom zatvora, ono se sprovodi protivno volji prestupnika, dakle, prinudno, i, samim tim, za njega predstavlja određeno „zlo“, odnosno neprijatnost. Kaznu poluzatvora izriče sud nakon što je u sprovedenom krivičnom postupku utvrdio postojanje krivičnog dela i krivice učinioca i odmerio kaznu zatvora čiji će poluzatvor biti supstitut. Imajući navedeno u vidu, nema sumnje da se po svojim odlikama, poluzatvor može smatrati kaznom.

O pravnoj prirodi poluzatvora govori i cilj koji se njegovim izricanjem i izvršenjem želi ostvariti. Postavlja se pitanje da li je on bliži cilju kazni (u smislu suzbijanja kriminaliteta kroz specijalnu i generalnu prevenciju i izražavanje društvene osude zbog učinjenog krivičnog dela) ili cilju drugih krivičnih sankcija kao što su, na primer, vaspitne mere za maloletne prestupnike (Jovašević, 2008:127) ili mere bezbednosti, koje se odlikuju manje izraženim represivnim elementom i naglašeno specijalno preventivnim dejstvom (Konstantinović Vilić 2006: 253 – 254). Čini se da je poluzatvor, zahvaljujući ograničenjima i obavezama koje su mu inherentne, deluje i specijalno, ali i generalno preventivno, te je u tom smislu bliži kazni nego alternativnoj parapenalnoj meri. Zabrane koje se određuju uz kaznu poluzatvora, kao što je, na primer, suspenzija važenja vozačke dozvole, podsećaju na mere bezbednosti, ali one ne predstavljaju njenu suštinu, već dodatne zabrane uz ograničenje slobode kretanja, koje je ovde ipak primarno.

5. Prekid izvršenja i opoziv kazne poluzatvora

Izvršenje poluzatvora (kao i kontrolisane slobode) može se prekinuti ukoliko je doneta naredba o zatvaranju ili o određivanju pritvora. Do prekida izvršenja dolazi i u slučaju da osuđeni bude uhapšen *in flagranti* u smislu člana 235. i 236.

Zakonika o krivičnom postupku Republike Italije⁴⁶, kao i zbog primene mera bezbednosti.⁴⁷ U slučaju prekida izvršenja, službeno lice nadležno za treba odrediti preostalo vreme trajanja supstitutivne kazne i predati naredbu nadležne penitencijarne ustanove. Lice zaduženo za nadzor obavestice policijski organ o datumu kada će izvršenje supstitutivne kazne biti nastavljen. Izvršenje poluzatvora biće nastavljeno prvog sledećeg dana nakon što je lice izdržalo kaznu lišenja slobode.⁴⁹

Izvršenje kazne poluzatvora može biti prekinuto i na zahtev osuđenog lica, ukoliko su ispunjeni uslovi predviđeni zakonom. Iz određenih vezanih za posao, obrazovanje ili porodicu, osuđenom licu se može odobriti poluzatvora u neophodnom vremenskom periodu, koji ni u kom slučaju ne trajati duže od sedam dana za svaki mesec izrečene kazne.⁵⁰ Tokom prekida kazne poluzatvora, osuđenom se može odrediti obaveza predviđena stavom 2. 284. Zakonika o krivičnom postupku Republike Italije.⁵¹ Reč je o shodnoj odredaba o ograničenju komunikacije licu kome je određena mera kućnog (arresti domiciliari) u smislu zabrane napuštanja prostorija u kojima to lice ili u kojima mu se pruža lečenje i pomoć.⁵² U skladu sa tim, licu kome je prekid izvršenja kazne poluzatvora, može se zabraniti komunikacija sa licima nalaze izvan kruga osoba sa kojima ono živi, odnosno lica koja mu pružaju ili pomoć.⁵³

Do prekida već započetog izvršenja kazne poluzatvora može doći pojedinim situacijama koje predstavljaju osnove za odlaganje otpočinjanja kazne lišenja slobode: u slučaju nastupanja teške bolesti osuđenog lica⁵⁴ i u slučaju porođaja osuđene žene (ne kraće od 6 meseci i ne duže od godinu dana) pod uslovom da ne postoji druga osoba osim majke, kojoj bi dete moglo biti povereno na čuvanje. U navedenim slučajevima, kada je izvršenje poluzatvora već započelo, prekid može biti određen od strane službenog lica zaduženog za sprovođenje nadzora, koje je odredilo način izvršenja ove kazne.⁵⁶

46 Čl. 235. i 236. Codice di procedura penale, testo coordinato ed aggiornato del D.P.R. 22 settembre 1988., n. 447., coordinato ed aggiornato con le ultime modifiche che sono state introdotte dalla Legge 20 novembre 2006, n. 281, Legge 31 luglio 2006, n. 241, Legge 21 febbraio 2006, n. 102, Legge 12 marzo 2008, n. 48, Decreto Legge 23 maggio 2008, n. 92, D.L. 23 febbraio 2009, n. 11, presunto su <http://www.altalex.com/index.php?idnot=2011 S>

47 Čl. 68. st. 1. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

48 Čl. 68. st. 3.

49 Čl. 68. st. 4.

50 Čl. 69. st. 1.

51 Čl. 69. st. 2.

52 Čl. 284. Codice di procedura penale

53 Čl. 69. st. 2. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981) u vezi sa čl. 284. st. 2. Codice di Procedura Penale

54 Čl. 147. st. 2. Codice penale

55 Čl. 147. st. 3.

56 Čl. 69. st. 3. Legge di depenalizzazione (Legge 689/1981)

Kada osuđeni prekrši makar samo jednu od zabrana inherentnih poluzatvoru (ili kontrolisanoj slobodi), ostatak kazne, odnosno njen neizdržani deo, pretvara se u kaznu lišenja slobode.⁵⁷ Predstavnici policije ili direktor penitencijarne ustanove ili odeljenja u koje je osuđeni bio upućen dužni su da bez odlaganja obaveste ovlašćeno službeno lice Službe za nadzor (koje je i izdalo naredbu) o svakom kršenju obaveza, čije ispunjenje navedeni organi kontrolišu.⁵⁸ Donekle je paradoksalno da se većina do sada poznatih alternativnih krivičnih sankcija zasniva upravo na kazni lišenja slobode. Iako im je cilj da suze obim primene kazne lišenja slobode, te sankcije se ne mogu zamisliti, niti mogu funkcionisati ukoliko iza njih ne bi stajala kazna lišenja slobode (Stojanović, 2009:6). Ovakvo shvatanje najviše dolazi do izražaja upravo u slučaju opoziva poluzatvora, koji, iako predstavlja samostalnu „hibridnu“ krivičnu sankciju, u znatnoj meri počiva na „autoritetu“ kazne lišenja slobode, odnosno pretnje da će ona biti izrečena, tj. izvršena.

Poluzatvor će, kao supstitutivna kazna, biti opozvan (u onom delu koji još uvek nije izdržan) i zamenjen kaznom lišenja slobode u nekoliko zakonom predviđenih slučajeva: 1) ukoliko tokom izvršenja poluzatvora lice kome je izrečena ova supstitutivna kazna bude osuđeno za krivično delo koje je učinilo u periodu od 5 godina od prethodne osude na kaznu zatvora preko 3 godine; 2) ako lice koje je već više od dva puta u poslednjih deset godina bilo osuđeno za određeno krivično delo bude ponovo osuđeno za krivično delo iste prirode, i 3) ako lice kome je izrečena kazna poluzatvora nakon izricanja supstitutivne kazne učini novo krivično delo za koje mu bude izrečena kazna zatvora.⁵⁹

6. Odnos poluzatvora i sličnih ustanova

Kazna poluzatvora predstavlja svojevrsnu kombinaciju boravka u penitencijarnoj ustanovi i kontrolisane, odnosno nadzirane slobode. Zahvaljujući tom svom „hibridnom“ karakteru, ova kazna ima dodirnih tačaka sa ustanovama kao što su: izvršenje kazne zatvora bez napuštanja prostorija u kojima osuđeni stanuje (sa ili bez elektronskog nadzora), uslovni otpust, uslovna osuda (sa ili bez zaštitnog nadzora), i maloletnička krivična sankcija – upućivanje u disciplinski centar za maloletnike.

Kao što je već istaknuto, izvršenje kazne zatvora bez napuštanja prostorija u kojima osuđeni stanuje podrazumeva da osuđeni ne sme napuštati prostorije u kojima stanuje, a to su: kuća ili stan u kojima osuđeni ima prebivalište, bez obzira na to da li je osuđeni vlasnik stana ili kuće (Konstantinović Vilić, Kostić, 2011:94). Naravno, u izuzetnim situacijama osuđeni te prostorije može napustiti, ukoliko su ispunjeni odgovarajući uslovi prevashodno zdravstvene ili socijalne prirode (Konstantinović Vilić, Kostić, 2011:95). Za razliku od poluzatvora, izvršenje „kućnog

⁵⁷ Čl. 66. st. 1.

⁵⁸ Čl. 66. st. 2.

⁵⁹ Čl. 72. st. 1.

zatvora" koncipirano je tako da je isključen bilo kakav kontakt osuđenog s javnošću u penitencijarnom ustanovu. Ipak, ukoliko ne poštuje zakonom propisane obaveze, i u slučaju kazne poluzatvora i u slučaju "kućnog zatvora", osuđeni će biti upućeno na izdržavanje klasične kazne lišenja slobode, dakle, u zatvorsku ustanovu. Uprkos navedenim sličnostima, treba naglasiti da se poluzatvor razlikuje od posebnom kaznom, dok "kućni zatvor" nije kazna sam po sebi, već predstavlja jedan od načina izvršenja kazne zatvora.

Uslovni otpust (*parole*) podrazumeva otpuštanje na slobodu osuđenog koji je već izdržao deo svoje kazne u popravnom zavodu, pre nego što je izdržao svoju kaznu u njenom punom trajanju, pod uslovom da do isteka vremena za koje je izrečena kazna ne izvrši novo krivično delo (Konstantinović Vilić, Kostić: 2006: 208). Pojedini autori uslovnom otpustu prisutnom u našem pravu priznaju samo deo kazne suspendovanja kazne, slično kao i kod uslovne osude (bez zaštitnog nadzora), ali se uslovno otpušteno lice ne stavlja pod zaštitni nadzor, niti mu se određuju posebne obaveze, a vreme provedeno na uslovnom otpustu se u slučaju opoziva ne uračunava u izrečenu kaznu (Stojanović, 2006:184). U svom funkcionalnom smislu, uslovni otpust ipak predstavlja sastavni deo izrečene kazne zatvora, odnosno poseban oblik izdržavanja kazne lišenja slobode na slobodi (Jovašević, 2006: 208). Kao i kod poluzatvora, u slučaju da uslovno otpušteno lice u odgovarajućem vremenskom periodu učini novo krivično delo, doći će do (obaveznog ili fakultativnog) opoziva uslovnog otpusta. Za razliku od poluzatvora, uslovni otpust nije posebna kazna, već kriminalno-politička i penološka mera kojom se vrši dopunska individualizacija kazne i ostvaruje resocijalizacija osuđenog (Jovašević, 2006: 208 – 210).

Poluzatvor ima određenih sličnosti i sa uslovnom osudom i to uslovnom osudom kontinentalnog (francusko-belgijskog) tipa, koja podrazumeva da se učiniocu krivičnog dela uslovno odloži izvršenje, prethodno od strane suda izrečene kazne zatvora, ukoliko u određenom roku on ne učini novo krivično delo i ispunjava postavljene uslove⁶⁰. Međutim, uslovna osuda spada u mere upozorenja, odnosno posebne upozoravajuće, opominjuće ili admonitivne sankcije. Dakle, nije reč o kazni, već o supstitutu kazne, čiji je smisao da se prema učiniocu lakšeg krivičnog dela ne primeni kazna kada se može očekivati da će upozorenje uz pretnju kaznom dovoljno uticati na njega da ne čini krivična dela (Jovašević, 2006: 244 – 246). Nasuprot tome, poluzatvor, uprkos svojim specifičnostima, ipak predstavlja kaznu koja u sebi kombinuje elemente slobode, ali i elemente lišenja slobode, odnosno kazne zatvora. Kao i uslovna osuda, poluzatvor je zamena za kaznu zatvora, ali se u slučaju poluzatvora kazna zatvora ne zamenjuje para-penalnom merom, već se umesto jedne kazne izriče druga, kao i u situacijama kada je umesto kazne zatvora bila izrečena novčana kazna ili kazna u javnom interesu.

Poluzatvor, kakav je prisutan u italijanskom pravu, podseća u izvesnoj meri na maloletničku krivičnu sankciju – disciplinsku meru upućivanja u disciplinarni

⁶⁰ Više o tome: Konstantinović Vilić, Kostić: 2006:258 i Jovašević, 2006:246.

centar za maloletnike, koja je u našem krivičnom zakonodavstvu postojala do stupanja na snagu Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, 1. januara 2006. godine⁶¹. Ova sankcija mogla se, između ostalog, sastojati u boravku maloletnika u disciplinskom centru određeni broj sati u toku dana⁶², s tim što je ona trajala najduže do 30 dana. Njen smisao bio je da se jednim kratkotrajnim disciplinskim tretmanom izvrši vaspitni uticaj na maloletnika i njegovo vladanje i, uopšte, na njegovo ponašanje (Jovašević, 1998:66). Bilo je predviđeno da se tokom boravka u disciplinskom centru maloletnik uposli na „korisnim radovima koji odgovaraju njegovom uzrastu“. Iako propisana zakonom, i preporučena Tokijskim pravilima iz 1990. godine kao jedna od dobrih mera alternativnih institucionalnom tretmanu⁶³, ova mera nije zaživela u domaćoj praksi, a disciplinski centar u našoj zemlji nikada nije osnovan.

Zaključak

U savremenoj nauci krivičnog prava sve češće se ističe da je kazna zatvora, naročito u pojedinim zemljama, dospela do krajnjih granica svojih mogućnosti s jedne strane, a da je, s druge strane, ona praćena mnogim negativnim pojavama, kako za osuđeno lice, tako i za samo društvo koje je primenjuje (Stojanović, 2009:6). Ako se uzme u obzir da kazna zatvora predstavlja veliki trošak za državni budžet, kao i da zatvorske deprivacije u velikom broju slučajeva umesto resocijalizacije za posledicu imaju desocijalizaciju osuđenika, njegovu „kriminalnu infekciju“, a neretko i recidiv kao krajnji ishod⁶⁴, nastojanje da se ovaj vid institucionalnog kažnjavanja zameni drugim modalitetima ograničenja slobode kretanja pojedinca, čini se sasvim opravdanim.

Uparednopravni sistemi obiluju različitim alternativnim sankcijama i načinima izvršenja sankcija, koji bi trebalo da omoguće rasterećenje smeštajnih kapaciteta penitencijarnih ustanova i spreče negativne posledice boravka osuđenih lica u njima. Istovremeno, u pravnoj teoriji već decenijama opstaje shvatanje prema kome se transplantacija pojedinih pravnih pravila i instituta smatra uobičajenom pojavom koja, zajedno sa difuzijom prava, predstavlja srž razvoja mnogih pravnih sistema (Watson, 1993:144). Evidentno je da u eri globalizacije zakoni nesmetano putuju od jednog sistema do drugog bez većih prepreka i da ni u privatnom ni u

⁶¹ Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 85/2005.

⁶² Krivični zakon Republike Srbije, „Službeni SR Srbije“ br. 26/77, izmene i dopune: „Službeni glasnik SR Srbije“ br. 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 i 21/90 i „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94.

⁶³ Čl. 8. st. 2., Standardna minimalna pravila UN za mere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila), Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 45/110 od 14. decembra 1990. godine.

⁶⁴ Više o željenim i neželjenim posledicama kazni i kažnjavanja videti u: Nikolić, 2009: 227 – 228.

javnom pravu ne postoji oblast koja bi bila rezistentna na inostrane uticaje. U načelnim tvrdnjama da se pravni transplant lako integrišu u jedan sistem, dolaze iz potpuno drugačijeg okruženja (Votson, 2000:144 – 147), od mnogobrojnih potencijalnih uzora iz uporednog prava ipak treba odabrati one koji odgovaraju pravnoj tradiciji, ali i društvenim i ekonomskim prilikama. U suprotnom, postojala bi opasnost da pravni transplant, koji je u pravnom iz koga je preuzet decenijama ostvarivao svoju svrhu, u pravnom sistemu nikada ne zaživi i ostane samo „mrtvo slovo na papiru“.

Italijansko rešenje sa sobom nosi određene prednosti, pored onih koje svojstvene svim alternativnim krivičnim sankcijama – supstitutima klasične lišenja slobode. Ekonomično je u toliko što ne zahteva bilo kakve posebne pripreme, kao što je to slučaj sa primenom mere elektronskog nadzora. U odnosu na kućni zatvor bez elektronskog nadzora, poluzatvor omogućava viši stepen osuđenog lica kroz njegov obavezni i svakodnevni kontakt sa predstavnicima formalne socijalne kontrole. Na taj način, primena poluzatvora doprinosi (ili makar osećaju bezbednosti) kod građana u njegovom okruženju – potencijalnih žrtava recidiva. Istovremeno, svakodnevni kontakt sa predstavnicima formalne socijalne kontrole omogućava primenu različitih tretmana, od programa rada sa osuđenim licem, u cilju njegovog prevaspitanja i reintegracije socijalnu sredinu. Pored toga, poluzatvor se ipak odlikuje i fleksibilnošću, da vreme koje će osuđeni provoditi u ustanovi, sadržaj kojima će ono biti ispunjeno kao i organizacija aktivnosti osuđenog na slobodi, zavise od svojstava i svakog pojedinačnog osuđenog.

Eventualna implementacija italijanskog rešenja u naše zakonodavstvom praksu zahtevala bi temeljne pripreme na normativnom i faktičkom planu. Pre svega postavlja se pitanje prostorija u kojima bi lica kojima je ova mera izrečena boravila nekoliko sati u toku dana (ili noći). One bi trebalo da budu raspoređene na lokalnom nivou kako osuđeni tokom dana ne bi suviše vremena provodio u putovanju do mesta svog prebivališta ili boravišta do odgovarajuće ustanove. U obzir bi došli prostorije policijske stanice ili prostorije organa starateljstva prema mestu prebivališta ili boravišta osuđenog, uz neophodna prilagođavanja smeštajnih kapaciteta te ustanova. Uključivanje centra za socijalni rad u izvršenje ove mere moglo bi biti prekomernog opterećenja tog organa, koji u našoj zemlji, po pravilu, ne raspolaže dovoljno prostora, materijalnih sredstava i stručnih kadrova ni za obavljanje poslova koji su mu povereni prema važećim propisima⁶⁵. Stavljanje izvršenja poluzatvora u nadležnost organa starateljstva približilo bi ovu krivičnu sankciju meri javljanja u centar za dnevno javljanje, koja se, u kombinaciji sa elektronskim nadzorom pojačanim nadgledanjem, obukom, obrazovanjem, staranjem i zdravstvenom zaštitom osuđenog lica, sve češće izriče u SAD (Konstantinović Vilić, Kostić 2006:252). Ako bi se u blizini mesta prebivališta odnosno boravišta osuđenog

⁶⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti, „Službeni glasnik RS“, br. 24/2011.

nalazila zavodska ustanova poluotvorenog ili otvorenog tipa, ne postoji razlog da oni, kao što je slučaj u italijanskom pravu, ne borave u posebnim prostorijama tog zavoda, naravno, odvojeno od ostalih osuđenih lica.

Osim toga, bilo bi neophodno obezbediti odgovarajući stručni tim (psihologa, socijalnih radnika, andragoga i drugih stručnih lica), koji bi sprovodio programe postupanja sa licima kojima je izrečena kazna poluzatvora. Time bi se vreme koje oni provode u zavodskoj ustanovi ispunilo aktivnostima usmerenim na njihovo prevaspitanje, resocijalizaciju, savetovanje, usmeravanje i osposobljavanje za reintegraciju u društvenu zajednicu. Takođe, bilo bi poželjno omogućiti ovim licima da, ukoliko je to moguće s obzirom na dužinu trajanja ove sankcije, to vreme iskoriste za sticanje dodatnog obrazovanja i profesionalnih znanja i veština, kako bi se osposobili za rad ili unapredili svoje radne sposobnosti.

Italijanski Zakon o depenalizaciji ne spominje mogućnost da se u odnosu na lice kome je izrečena kazna poluzatvora primeni i elektronski nadzor. Elektronski nadzor predviđen je u italijanskom Zakoniku o krivičnom postupku samo kao mera koja se može odrediti uz „kućni pritvor“ (*la misura degli arresti domiciliari*)⁶⁶. Teoretski, ne postoji prepreka da se, u slučaju preuzimanja poluzatvora, elektronski nadzor primeni kao dodatna mera uz ovu kaznu. Podrazumeva se da bi osuđeni bio pod elektronskim nadzorom samo u onom periodu u toku dana koji provodi na slobodi – primena takve mere i tokom boravka u odgovarajućim prostorijama (naročito ako su one u okviru zavoda poluotvorenog ili otvorenog tipa ili lokalne policijske stanice) bila bi suvišna. Ipak, ukoliko bi osuđeni boravio, na primer, u prostorijama centra za socijalni rad, elektronski nadzor bi se u pojedinim slučajevima mogao smatrati opravdanim.

Literatura

- Gabrielli Fabrici, F., Castellano, G.: Osservazioni sull' ammissione obbligatoria al regime di semilibertà, Rassegna penitenziaria e criminologica, br. 1-2, 1979. godine, preuzeto sa <http://www.rassegnapenitenziaria.it/cop/56273.pdf>
- Jovašević, D.: Leksikon krivičnog prava, Javno preduzeće „Službeni list SRJ“, Beograd, 1998. godine
- Jovašević, D.: Krivično pravo – opšti deo, Nomos, Beograd, 2006. godine
- Jovašević, D.: Maloletničko krivično pravo, Beosing, Beograd, 2008. godine
- Konstantinović Vilić S., Kostić, M.: Penologija, Sven, Niš, 2006. godine
- Konstantinović Vilić S., Kostić, M.: Sistem izvršenja krivičnih sankcija i penalni tretman u Srbiji, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, Niš, 2011. godine

⁶⁶ Čl. 275. – bis, Codice di procedura penale

- Nikolić Z.: Savremena penologija- studija kazni i kažnjavanja, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009. godine
- Nikolić, Z.: Smisao i svrshodnost alternativnih kazni, Zbornik Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, br. 1-2/ 2008, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2008. godine
- Pradel, Ž.: Komparativno krivično pravo – sankcije, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009. godine
- Stojanović, Z.: Opravdanost i dometi alternativnih krivičnih sankcija i alternativnih formi postupanja, Revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 47/2/2009, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2009. godine
- Stojanović, Z.: Komentar Krivičnog zakonika, Javno preduzeće "Slobodni glasnik", Beograd, 2006. godine
- Škulić, M.: Alternativne krivične sankcije – pojam, mogućnosti i perspektive u: Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima i alternativne krivične sankcije, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Zlatibor, 2009. godine
- Votson, A.: Pravni transplanti: pristup uporednom pravu, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2000. godine
- Watson A.: Legal Transplants: An Approach to Comparative Law. 2nd Ed. The University of Georgia Press, Athens, Georgia, 1993. godine

Izvori

- Codice penale, testo coordinato ed aggiornato del Regio Decreto ottobre 1930., n. 1398., coordinato ed aggiornato con le ultime modifiche che sono state introdotte dalla Legge 21 febbraio 2006, n. 102, Legge 24 febbraio 2006, n. 85, Legge 31 luglio 2006, n. 241, Decreto Legge 8 febbraio 2007, n. 8, decreto legislativo 21 novembre 2007, n. 231, Legge 18 marzo 2008, n. 48, Decreto Legge 23 maggio 2008, n. 92, D.L. 23 febbraio 2009, n. 11, Legge 18 giugno 2009, n. 94, Legge 15 luglio 2009, n. 94, Legge 23 dicembre 2009, n. 191, D.L. 4 febbraio 2010, n. 4 convertito in Legge di conversione 31 marzo 2010, n. 50), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=36653>
- Codice di procedura penale, testo coordinato ed aggiornato del D.P.R. 26 settembre 1988., n. 447., coordinato ed aggiornato con le ultime modifiche che sono state introdotte dalla Legge 20 novembre 2006, n. 281, Legge 31 luglio 2006, n. 85, Legge 21 febbraio 2006, n. 102, Legge 18 marzo 2008, n. 48, Decreto Legge 23 maggio 2008, n. 92, D.L. 23 febbraio 2009, n. 11, preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=2011>

- Decreto Presidente Repubblica 29. aprile 1976., n. 431., Approvazione del regolamento di esecuzione della L. 26 luglio 1975, numero 354, recante norme sull'ordinamento penitenziario e sulle misure privative e limitative della libertà, „Gazzetta Ufficiale”, 22 giugno 1976., n. 162., preuzeto sa: http://www.edscuola.it/archivio/norme/decreti/dpr431_76.html

- Krivični zakon Republike Srbije, „Službeni glasnik SR Srbije” br. 26/77, izmene i dopune : „Službeni glasnik SR Srbije” br. 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 i 21/90 i „Službeni glasnik Republike Srbije” br. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94

- Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009

- Pravilnik o načinu izvršenja kazne zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje „Službeni glasnik RS”, br. 64/2010

- Legge di depenalizzazione (Legge: 689/1981), preuzeto sa: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34593>

- Legge 26. luglio 1975. n. 354., Norme sull'ordinamento penitenziario e sull'esecuzione delle misure privative e limitative della libertà, „Gazzetta Ufficiale“, 9. agosto 1975., n. 212., preuzeto sa: https://www.giustizia.it/giustizia/prot/it/mg_15.wp?previousPage=mg_14_7&contentId=LEG49585

- Legge 12. giugno 2003., n. 134. „Modifiche al codice di procedura penale in materia di applicazione della pena su richiesta delle parti”, „Gazzetta Ufficiale“ n. 136. del 14. Giugno 2003., preuzeto sa: <http://www.camera.it/parlam/leggi/031341.htm>

- Recommendation no. R (92) 16 of the Committee of Ministers to Member States on the European Rules on community sanctions and measures (adopted by the Committee of Ministers on 19 October, 1992 at the 482 meeting of the Ministers' Deputies), preuzeto sa:

http://www.restorativejustice.org/legislative-assembly/15statutes-cases-regulations-and-recommendations-from-national-regional-and-intergovernmental-bodies/copy_of_europe/r92

- Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2007. godinu, „Službeni glasnik RS”, br. 38/2008

- Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2008. godinu, „Službeni glasnik RS”, br. 23/2009

- Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2009. godinu, „Službeni glasnik RS”, br. 23/2010

- Standardna minimalna pravila UN za mere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila), Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 45/110 od 14. decembra 1990. godine

- Закон o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnog postupka maloletnih lica, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 85/2005
- Закон o izvršenju krivičnih sankcija, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2004, 72/2009 i 31/2011
- Закон o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, „Službeni glasnik RS“, br. 31/2011
- Закон o socijalnoj zaštiti „Službeni glasnik RS“ br. 24/2011
- Polizia dello Stato, via link: <http://www.poliziadistato.it/articolo/12064> organizzazione/
- Ministero dell'Interno della Repubblica Italiana, via link: http://www.interno.it/mininterno/site/it/sezioni/ministero/dipartimenti/dip_pubblica_sicurezza/index.html

THE PUNISHMENT OF SEMI – PRISON IN ITALIAN CRIMINAL LAW AS A POSSIBLE LEGAL TRANSPLANT

Summary

Constant increase in the number of convicts in penitentiary institutions in numerous legal systems, including the Republic of Serbia. In attempt to suppress this negative trend, our legislator created normative frameworks for the execution of a prison sentence in the place where the offender lives with the possibility of electronic supervision, by adopting alterations and amendments of the Law on Execution of Criminal Sentences (adopted in 2006), which were made in 2009 and 2011. Semi-prison (semidetenzione), which has been present in Italian criminal law since 1981, provides the accomplishment of similar goals. However, it seems that semi-prison leaves less space for the abuse of freedom, allowing a higher degree of control over the offender. Being aware of the aforementioned advantages of semi-prison, the author analyzes the term, the nature, the conditions and the procedure of implementation and revoke of this sentence in Italian criminal law, considering at the same time the possibility of its transplantation in the legal system of the Republic of Serbia.

Key words: *semi –prison, semi – liberty, “house – arrest”, prison sentence, legal transplants.*